

הרב יצחק ישראל דוב גרינוואלד
ברוקלין, ניו יורק

הבדל סגנון מהדו"ב ממהדו"ק

עיונים במהדורא בתרא לסימן רנט

לא הרי מהדורא בתרא, כהרי מהדורא קמא, שכן המהדו"ק נכתב בלשון צחה ומצוחצח במיוחד עבור אלו ש"דעתם קצרה מלבא בארוכה בעיון ים התלמוד והפוסקים", כמו שכתבו בני המחבר בהקדמתם, וגם לרבות "לגדולים אשר להם יד ושם בתלמוד" אשר "תכבד עליהם העבודה להכריע בין הפוסקים לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא". לא כן במהדו"ב, שהמהדו"ב נכתב בסגנון קצר מאד על דרך שנכתב הקונטרס אחרון, ועוד יותר. ואם על הקונט"א כתבו בני המחבר (שם) שהוא בבחינת "והפלפול יהיה למשכילים לבד מסורה", על אחת כו"כ כן הוא במהדו"ב לסימנים אלו¹.

עוד קושי יש במהדו"ב שאין אפילו בקונט"א, שבמהדו"ב מאריך בביאור ראשונים וסוגיות הגמרא שאינם קשורים באופן ישר לפסק הלכה, וקשה להחליט מה נכתב להלכה, ומה לפלפולא בעלמא בבחינת "דרוש וקבל שכר"².

ובזה מובן מדוע יש פוסקים אחרונים שלא הביאו מדברי רבינו במהדו"ב אפילו במקום שחוזר בו ממה שכתב במהדו"ק³. שכיון שהמהדו"ק משרת לאלו הגדולים אשר "תכבד עליהם העבודה", לא כן המהדו"ב, לכן סמכו על המהדו"ק, וכמעט שהיתה המהדו"ב נידחית לקרן זוית, ואין לדיין אלא מה שעניו רואות.

אבל לאחרונה זכינו בעז"ה שיצאו לאור כמה ספרים שבהם ביאורים על המהדו"ב, יש שנכתבו במיוחד על זה, ויש שבדרך אגב ביארו דבריו, יש שבאו בארוכה לבאר ולהעיר, ויש שבאו בקצרה תמצית הדברים. עכ"פ כולם ראויים לשבח, שהצד השווה שבהם שמקילים את ה"תכבד העבודה".

כמה ספרים היו לעיניי בשעה שלמדתי במהדו"ב, ונוכחתי לדעת שיש חילוקי דעות בהבנת דברי רבינו, ולא כולם עולים בקנה אחד בפירוש דבריו. ובשורות אלו לא באתי לכתוב ביאור על כל המהדו"ב, אלא לכתוב מה שיש לי להעיר או להשיג, ובפרט לציין ולהצביע על המקומות שיש בהם יותר מדרך אחד לפרש דבריו, והנלע"ד הפירוש הנכון.

גדר הטמנה במוסיף הבל

בשו"ע הרב במהדורא קמא כתב שגדר הטמנה בתוך דבר המוסיף הבל הוא, אם מוטמן כולו בו, כולל גם על פי הקדירה מלמעלה. שכ"כ בסי' רנ"ג ס"י: וכל זה כשאין הקדירה עומדת

1 וראה בזה בהערות וביאורים בשו"ע אדה"ז (כולל צמח צדק) ה' הטמנה, במבוא.
2 ראה בזה בשו"ע ויען יוסף אור"ח סי' ק' סוף אות ב', שכתב על מקום אחד במהדו"ב: ואפשר שלא כוון שם לפסוק כן להלכה אלא בדרך פלפול מצד כן, מדלא טיים הדבר להלכה למעשה.
3 כבר העיר מזה בשבת כהלכה ח"ב פי"א ביאורים אות י"ט, ומסיק "שכנראה לפי שעה לא היו הדברים לנגד עיניהם".

על הגחלים וכו', אבל אם היא עומדת על הגחלים אף שהן עוממות וקטומות אסור וכו', לפי שזה נקרא הטמנה וכו'. ויש חולקים על זה ואומרים שלא אסרו להטמין על גבי דבר המוסיף הבל אלא כשמדביק דבר המיטלטל סביב הקדירה, "שהקדרה כולה טמונה באותה דבר" וכו', "וכן המנהג". ואפילו אם גחלים בוערות מקיפות ודבוקות סביב דופני הקדרה, אין זה הטמנה, "כיון שהוא מגולה מלמעלה".

ועפ"י זה כתב בסוף סי' רנ"ט (בהל' שהיה והטמנה בקצרה): כלל הדבר, עכשיו שאנו מניחים הקדרות בתוך התנור מגולות, ואין אנו עושים שום הטמנה "סביב דופנותיהן ועל פיהן", אם כן אין להם רק דין שהייה ולא דין הטמנה.

וכ"כ בקונט"א סי' רנ"ז סק"ג באמצע דבריו: לפי מה שכתב רמ"א בסי' רנ"ג דמגולה למעלה לא שייך הטמנה, והיינו אפילו כל דופנותיה טמונים כמבואר במדרכי ריש פ"ד שהביא המג"א (סי' רנ"ג ס"ק יח) שם עם פירוש השארית יוסף. ועיי"ש בשארית יוסף שפירש בהדיא שכל דופנותיה טמונים עד שאי אפשר לסלקה שלא יחתה בגחלים וכו', דאפילו כולה מוטמנת בגחלים עד שאין לו מקום לתפוס הקדרה אין איסור הטמנה, ועל כרחך משום שפיה פתוח, עכ"ל.

אולם במהדו"ב ד"ה והנכון⁴ כתב בדעת הרשב"א שסובר הטמנה במקצת שמה הטמנה: בדבר המוסיף עיקר פעולת ההטמנה היא ודאי מלמטה תחת הקדרה וגם סביבותיה ולא על גבה מלמעלה, כנודע שטבע ההבל לעלות למעלה, ואף שמתפשט גם כן לצדדים עד ג' טפחים וכו', מ"מ עיקרו עולה למעלה.

ולענין דעות הסוברים הטמנה במקצת לאו הטמנה כתב בד"ה וגם: וגם ספר התרומה וסיעתו יש לומר וכו', ואע"ג דבדבר המוסיף סבירא להו שנתנו חכמים דבריהם לשיעורים דלא כרשב"א, דהיינו דס"ל דאיסור דבר המוסיף הוא כשעיקר ההטמנה הוא בדבר המוסיף, לאפוקי גחלים מועטים סביב הקדרה ותחתיה לא מיקרי עיקר וכו'. ולפי זה תלי בריבוי הגחלים ומיעוטן וכו', ואפשר דתלי בהטמנת רוב הקדרה, ועכ"פ אין פיה מגולה מדבר המוסיף מועיל כלום וכו'. ואפילו אם אין גם כן גחלים תחתיה רק כל סביבה לא מהני [להתיר] כדמשמע מלשונו וכו', והטעם שכיון שכל צדדיה או רובן ככולן טמונים בדבר המוסיף מיקרי עיקר ההטמנה בדבר המוסיף וכו'.

ולענין אי גם הרמ"א שפוסק הטמנה במקצת אינה הטמנה, ס"ל כן שבעיקר הטמנה נחשב הטמנה, או שסובר כמו שהיה מובן במהדו"ק, כתב במוסגר: דרמ"א אפשר דסבירא ליה דגם דבר המוסיף תלוי בהטמנת פיה דוקא, ומ"מ זה אינו מוכרח בלשונו, עכ"ל.

גדר זה בדברי הפוסקים שאחריו

הנה, בספר שבת כהלכה (פי"א ס"י) פסק להלכה: בהטמנה זו נכון להחמיר גם על עטיפת דפנות הקדירה, למרות שכיסוי פיה נשאר מגולה. ולכתחילה לא יטמין גם כשרוב שטח

4 לציון דיבור המתחיל שבמהדו"ב השתמשתי בחילוקי קטעים שבשו"ע הנדפס מחדש (קה"ת). שלעת עתה הוצאה זו נפוצה ביותר. ויש לדעת שבמהדורות ישנות היה נחלק המהדו"ב באופן אחר. וכן בהערות וביאורים בשו"ע אדה"ז ובשו"ע"ר עם ביאור נמוקי שבת נחלקו ג"כ כל אחד באופן אחר, וכל אחד חילקו לאותיות ולפרקים, ויש בזה תועלת כדי להקל על המעיין, אלא שכאמור השתמשתי בד"ה שבשו"ע החדש מטעם הנוכח.

הדפנות מכוסה במוסיף הבל, אף שאין כל שטחן עטוף בו, עכ"ל. וכ"כ בספר קיצור הלכות משו"ע אדה"ז (סי' רנו הערה 10) אחר שמעתיק חומרת המהדו"ב במוסיף הבל, כתב: ויש ליהרר למעשה בחומרא שחידש רבינו במהדו"ב.

ומקור לפסק זה כתב בשבת כהלכה (הערה כה), שכיון שבמהדו"ב כותב כמה פעמים, שהן לדעת הרשב"א וסיעתו, והן לדעת הסה"ת וכו' הקובע בהטמנה במוסיף הבל הוא רק הדפנות⁵ ואין כל משמעות אם פי הקדרה מכוסה בהטמנה וכו'. ובנוגע לרמ"א [שכל עוד מגולה מלמעלה אין זה הטמנה] כותב במהדו"ב דרמ"א "אפשר" דסבירא ליה דגם בדבר המוסיף תלוי בהטמנת פיה דוקא, ומ"מ זה "אינו מוכרח בלשונו". לכן נראה פשוט שיש להחמיר לכתחילה בזה, ובמקום צורך המיקל יש לו על מי לסמוך.

ועפ"ז תמה בביאורים (אות ה) על הקצוה"ש (סי' עא סי"ג) שלא כתב כן, וז"ל: ולאור כל האמור מפליא קצת מה שבקצוה"ש סותם וכותב בפשיטות לענין הטמנה בדבר המוסיף הבל "אבל אם מגולה מלמעלה או מדופניה אין זה הטמנה, ומותר אפילו בדבר המוסיף הבל"⁶, וכאמור, אמנם בפנים ובקו"א כתב כן שוע"ר, אבל עפ"ד במהדו"ב שהם משנה אחרונה, הרי יש להחמיר ולפסוק כפי שכתבנו בפנים. עכ"ל.

ובתוספת ביאור (אות ג) תמה כן גם על הרב הכותב⁷ בקובץ מבית לוי (גליון ח עמ' צג) שהביא דברי שו"ת קרן לדוד (סוסי' עז) שגם הוא החמיר ביסוד הגדרת ההטמנה הזו עפ"ד שוע"ר במהדו"ב. וכתב, אך מ"ש הרב הכותב שאין להכריע כן, אלא כדברי שוע"ר בקו"א בסי' רנז, וזאת מכיון "דאין לנו אלא דבר הגר"ז המפורשים הנ"ל דמתיר בכל אופן". וכתב עליו שדבריו משוללי הבנה מכיון שמדוע לא נתחשב בדברים שבמהדו"ב המפורשים ג"כ שמטיל ספק בהבנת דברי הרמ"א, יסוד הדין בשאלה זו.

אח"כ הביא דברי רבו הגאון בעל שבט הלוי שליט"א בתשובה בקובץ מבית לוי שם⁸ שפשיטא ליה שלא שייך כלל לאסור רובו טמון, אלא שבדבריו מסתמך על דברי שוע"ר בקו"א, ולא העיר כלל מדבריו במהדו"ב שכאמור חזר בו וכו'.

והנה בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' נב) כתב בזה הלשון: וא"כ בודאי יש מקום להחמיר למי שרוצה, אבל קשה להלכה לדחות דברי הרמ"א מפורשים שנמשכו אחריו כמה וכמה גדולי אחרונים, ובפרט המג"א למעיין בדבריו, והרמ"א כתב שכן נוהגים. וכ"כ בסימן שאחריו (סי' נג): ופשיטא דמאן דמיקל כהרמ"א ושוע"ר דהגר"ז ודעמיה ומג"א, דכתורה עשה, אלא דמי שמחמיר לעצמו יש מקום להצדיק חומרתו, אבל לבטל אין לנו.

ודבריו הללו תואמים עם שיטתו, כמו שכתב הרה"ג מו"ר שליט"א בקונטרס נטעי גבריאל על שהיה חזרה והטמנה (הקדמה עמ' ו) ששאל את גאון ישראל הגר"ש הלוי וואזנר שליט"א מדוע לא הזכיר בספרו שו"ת שבט הלוי בהל' הטמנה את שיטת השו"ע התניא במהדו"ב שלו.

5 לכאור צריך להוסיף בדבריו "ומתחתיה".

6 בספר קיצור הלכות משו"ע אדה"ז שם אחר שכתב ליהרר בחומרא שבמהדו"ב, סיים: וכ"כ בקצוה"ש סי' עא ס"ק לד. ולא דק בזה, שהקצוה"ש כ"כ שם רק "באינו מוסיף הבל", אבל חומרת רבינו במוסיף הבל לא הזכיר כלל.

7 הרה"ג ר' בן ציון יעקב הלוי ואזנר שליט"א.

8 לא מצאתי שם, אבל מצאתי כן בשו"ת שבט הלוי ח"ט סי' נ"ב-נ"ג, ולהלן העתקתי לשונו משם.

והשיב לי שגם במהדו"ק שיקול הדעת שלו הוא דעת תורה לסמוך על פסקו בפרט כששאר גדולי הפוסקים מכריעים כן, עכ"ד.

והנה אף שביארנו שיטת הגאון בעל שבה"ל שסומך על המהדו"ק אף במקום שברור שחוזר בו במהדו"ב, מ"מ א"א לפרש כן בדעת הקצות השלחן, שכידוע מעולם לא זז מפסקו של רבינו. וכיון שידוע שהמהדו"ב היא משנה אחרונה, צריך לפסוק כמוהו בין להקל ולהחמיר. אמנם גם לא נחשד הגאון בעל הקצוה"ש שנעלם ממנו דברי המהדו"ב, בפרט שהעתיק דבריו לענין אינו מוסיף הבל, וכתב להחמיר כן, ואילו במוסיף הבל לא העתיקו כלל, זה אומר דרשוני, שבודאי יש דברים בגו.

וכדי לבאר שיטה זו נקדים, שמה שתפס השבת כהלכה על הלשון "מפורשים" שהשתמש בו הרב הכותב הנ"ל על המהדו"ק, לעומת המהדו"ב שאינו כן, והשיג עליו שגם דברי המהדו"ב "מפורשים" שיש ספק, זה לא קשה כלום. שכוונת הכותב ברור, שרצה לומר שדברי המהדו"ק בזה ברורים בלי ספק, משא"כ במהדו"ב שחזר להסתפק בזה רק בדרך ספק, וא"כ אין ספק מוציא מידי ודאי.

ונראה לבאר זה עפ"י ההקדמה לשו"ע רבינו שכתבו בני המחבר, שזה לשונם בין הדברים: ובמיעוט ב' שנים נגמר זה החיבור על אורח חיים בשני לוחות כתובים פנים וחוף, הלוח הפנים הוא ההלכות בטעמיהן ופסקי דינים העולים אחר הפלפול בראשונים ואחרונים וטעמיהן בלשון צך ונקי להיות שגורה בפי כל אדם, מיוסד ע"פ דעת כל הפוסקים ראשונים ואחרונים, "ובראשם הרב בעל מגן אברהם", "לא הפריז על המדה לחלוק עליהם" רק להכריע ביניהם בראיות צודקות, וכו'. בחוף חכמות תרונה בלוח השני הנקרא בשם "קונטרס אחרון", וכו', עכ"ל. מבואר מזה שבמהדו"ק נמשך אחר הפוסקים, ובעיקר אחר המג"א, בלי לחלוק עליהם.

אמנם אודות המהדו"ב שכתב בסוף ימיו כתוב בשו"ת דברי נחמיה (או"ח סי' כא⁹) בזה"ל: שבשו"ע נדחק הרבה שלא לדחות כל דברי האחרונים ז"ל (בפרט המג"א), משא"כ בסוף ימיו שהוסיף חכמה העמיד על דעתו הקדושה לחלוק עליהם אפילו להקל בכל מה שלא נראה ליה (וכידוע שבפירושו שמעו ממנו ז"ל שחוזר בו במה שנתן נאמנות להמ"א יותר מדאי, עכ"ל).

וכ"כ בשו"ת צמח צדק (או"ח סי' יח אות ד¹⁰) על דין אחד שנפסק בשו"ע רבינו שיסודו מן המג"א, על כן כתב ע"ז: אבל לפי ששמעתי ממנו בעצמו, שיש כמה דברים שחוזר בו ממש"כ שם מפני שנסמך אז יותר מדאי על המג"א, על כן הרשות נתונה לחקור בדיון זה, עכ"ל.

על כן יש לומר, שמאחר שבמהדו"ק (כדרכו אז) סמך לגמרי על המג"א שכתב בסוף סי' רנ"ט שבזמן הזה אין לנו "שום" הטמנה כיון שמגולה למעלה, ומוכח שסובר שאפילו אם רק מגולה פיה אינה הטמנה, וכמו שאכן העתיק רבינו במהדו"ק סוסי' רנ"ט, ובודאי שהמג"א למד כן ברמ"א, וגם למסקנת רבינו במהדו"ב אפשר שכן הוא באמת דעת הרמ"א, על כן סובר הקצוה"ש שאף שרבינו כתב שאין זה מוכרח בלשון הרמ"א, עם כל זה כיון שלא חלק בהדיא

9 נדפס גם בהוספות שבסוף שו"ע רבינו, על הלכתא רבתא לשבתא, וכן ציין לזה בשו"ע הנדפס מחדש (קה"ת, ח"א בהקדמה הערה יח).

10 נעתק גם בקיצור בסוף שו"ע רבינו ב"לקט ביאורים והערות כ"ק אדמו"ר הצ"צ", וכן ציין לזה בשו"ע הנדפס מחדש (שם).

על המג"א, יכולים אנו להמשיך לסמוך על המג"א בביאור דעת הרמ"א. ואע"פ שזה ברור לו לרבינו שדעת הספר התרומה וסיעתו (דס"ל הטמנה במקצת לאו הטמנה) להחמיר ביש עיקר הטמנה ורק פיה (ומיעוט הדפנות) מגולה, וגם מסברא נראה לו לרבינו לומר כן, כמ"ש בשבת כהלכה כמובא לעיל, מ"מ בדעת הרמ"א אין זה מוכרח, ולהלכה אין לזוז מפסקו של הרמ"א עד שרבינו יחלוק עליו להדיא. כנלע"ד לבאר דעה זו בהלכה, אך לא באתי להכריע בזה.

גדר הטמנה באינו מוסיף הבל

בשו"ע הרב מהדו"ק כתב בסוף סי' רנ"ט: ואסור לכוון בשבת קדורה עם תבשיל (חם) בכרים וכסתות או בשאר בגדים אם "כולה" טמונה בהם, עכ"ל. משמע שאם אפילו מקצת צד אחד אינו מכוסה, בין אם זה למטה או מלמעלה בצד פיה, אינה הטמנה.

וכ"כ בסי' רנ"ז קונט"א אות ב', ועוד יותר וז"ל: אבל בשבת בדבר שאינו מוסיף לכו"ע לא מיתסר אלא כשמטמין כולו, עכ"ל. והיינו שאף להאומרים (דעת המחבר והראשונים שכוותיהו פסק) שהטמנה במקצת שמה הטמנה במוסיף הבל, יודו באינו מוסיף שצריך הטמנה בכולה ממש¹¹.

אולם במהדו"ב דרך אחרת לו¹², וז"ל בד"ה והנכון בדעת הרשב"א: משא"כ בדבר שאינו מוסיף רק שמעמיד ההבל החם שבה שלא יצא החוצה העיקר הוא על פיה מלמעלה, שאם תהא פתוחה למעלה לא יועילו כלום המוכין וגזיזין שתחתיה וסביבותיה, וגם אם מועילים קצת אין דרך בני אדם לעשות כן כלל, והעושה בטלה דעתו וכו'. ואם כיסה למעלה ולא למטה וסביבותיה, אמרינן נמי הטמנה במקצת שמה הטמנה וכו'.

ובד"ה וגם: וגם ספר התרומה וסיעתו יש לומר דמודים באינו מוסיף, כמשמעות לשון המשנה תחת הכר כו' דבכיסוי לחודיה אסור. משא"כ באינו מוסיף רק שמעמיד שלא יצא ההבל החוצה העיקר תלוי בפיה, שכשפיה מגולה יוצא ממנו הבל יותר בכפלי כפלים מיציאתו מדופניה המגולים, משום הכי כיסוי פיה מיקרי עיקר ההטמנה גם לספר התרומה. וסיים רבינו: וזהו דעת רמ"א שלא הגיה כלום בשו"ע סי' רנ"ז אמאי דמבואר מלשונו דכיסוי פיה לחוד כדי להחם ולא כדי שלא יתטנף אסור.

ובקצוה"ש (סי' עא בדה"ש אות לד) העתיק תמצית דברי שו"ע הרב אלו, ועפי"ז מסיים: על כן צריך ליזהר שלא לכסות קדירה בשבת בכרים וכסתות על פיה מלמעלה לשמור חומה, דהוי מטמין בשבת.

וכ"כ בקצור הלכות משו"ע אדה"ז (סי' רנז הערה 25). וכן בספר שבת כהלכה (פי"א סל"ב)

11 על דברים אלו בקונט"א יש הגהת הרב עצמו שכתב: עיין רשב"א דזה אינו וכו', ולהלן נדון בזה.

12 עיין בשבת כהלכה פי"א ביאורים אות י"ט שכתב לומר שגם במהדו"ק אפשר לדחוק ולפרש באופן שאינו חולק על יסוד זה המתבאר במהדו"ב, שיש לומר שבכל המקומות הנ"ל שמבואר שיש היתר אם אינו מכוסה כולה, זה דוקא אם אין פיה מכוסה עי"ש. וכתב כן כדי שלא נצטרך לומר שיש בדברי רבינו חזרה ממה שהיה סבור קודם. אמנם כל זה דוחק גדול כמו שהרגיש בעצמו. ועוד שממה שכתב רבינו במהדו"ב "והנכון בדעת הרשב"א וכו'" נראה מלשון זה, שזה חזרה ממה שהיה סבור קודם. וגם מהגהת הרב עצמו הנדפס על הגליון בקונט"א שכתב "עיין רשב"א שזה אינו וכו'", כלומר שמרשב"א מוכח שאם רק פיה מכוסה אסור, אי"כ מוכח שקודם הגהה זו לא היה סובר כן. (ועיין לקמן שהבאנו שיש כמה פירושים בהגהה זו, ולפי פירושים האחרים אין ראייה מזה).

מביא דברי המהדו"ב, וכתב וז"ל: משום הכי כיסוי אם עוטר רק את דפנות הכלי, ואילו כיסוי הקדירה אינו מכוסה, אינו נחשב להטמנה.

האם לדעת הרשב"א אסור גם הטמנת מקצת פי הקדירה

לעיל הבאנו מדברי הקונט"א (סי' רנז סק"ב) שכתב: אבל בשבת בדבר שאינו מוסיף לכולי עלמא לא מיתסר אלא כשטמין כולו, עכ"ל.

ושם בגליון נדפס "הגהת הרב עצמו", וז"ל: עיין רשב"א דזה אינו, ומיהו הרב רבינו יונה על כרחך סבירא ליה הכי, עיין רשב"א בשמו פ"ג גבי תברינהו, עכ"ל. ובביאור דברי הגהה זו צוין בשו"ע הרב הנדפס מחדש (אות טז) לדברי רבינו במהדו"ב ד"ה וכן משמע במוסגר, ששם כתב: ואין לומר דרשב"א מודה בדבר שאינו מוסיף הבל דבעינן כולו דוקא וכו', דהא למד כן [הרשב"א] מן המשנה וכו', ובר מן דין מבואר כן בהדיא מלשון הרשב"א ור"ן פ"ג, הובא בשו"ע סי' רנ"ז (ס"ב) דדוקא שלא יתטנף [מותר לשום כלים על התבשיל, שאין זה כמטמין להחם] כו', עכ"ל¹³.

והנה במה שכתוב במהדו"ב (ובהגהת הרב) שלהרשב"א אמרינן הטמנה במקצת שמה הטמנה גם באינו מוסיף (ודלא כמו שהיה סבור במהדו"ק), יש לעיין בכוונתו. שיש לפרש שרצה לומר שגם בהטמנת פיה לבד הוי הטמנה אע"פ שאינו מכסה כל הקדירה כולה, שרק זה מוכרח מכל ראיותיו שהביא, אבל אין כוונת רבינו לומר שלפי הרשב"א אף אם מכסה רק "מקצת" פיה נחשב הטמנה.

וכן יש להוכיח לכאורה מהמשך דבריו בד"ה והנכון, ששם העמיד יסודו שבאינו מוסיף הבל עיקר ההטמנה הוא מלמעלה, ואם למעלה אינו מכוסה אז גם להרשב"א אין כאן הטמנה, ומותר לעשות כן בשבת. והטעם "שאם תהא פתוחה למעלה לא יועיל כלום המוכין וגוזין שתחתיה וסביבותיה וכו'", עיי"ש. ולכאורה הוא הדין אם פי הקדירה מכוסה רק במקצת ומקצתו מגולה, ג"כ לא הועילו כלום, שהחום יוצא מן הצד המגולה.

ולפי זה נאמר, שמה שרבינו סובר במסקנתו לדעת הרשב"א הטמנה במקצת שמה הטמנה אף באינו מוסיף, היינו שדי בפיה לבד מכוסה, ולא צריך גם הצדדים, אבל מ"מ צריך לכסות "כל" פיה, ולא די במקצתו¹⁴. וא"כ לפי מה שממשיך שם בד"ה וגם, שגם ספר התרומה וסיעתו והרמ"א סוברים כן נמצא שאין שום חילוקי דעות בגדר אינו מוסיף הבל, ורק במוסיף הבל נחלקו.

אבל יש לפרש בדברי רבינו גם באופן אחר, שר"ל שהרשב"א סובר לגמרי שהטמנה במקצת הוי הטמנה, דהיינו שאפילו אם מכסה בשבת רק מקצת פי הקדירה בכרים וכסתות לשם הטמנה ג"כ אסור. וראיה לכך י"ל, שהלא טעם הרשב"א הוא שלא נתנו חכמים שיעורים לדבריהם, כמ"ש רבינו שם. ובענין הסברא "שאם תהא פתוחה למעלה לא יועיל כלום" שכתב רבינו, י"ל שבעיקר בא שם רק לאפוקי אם מגולה "לגמרי" מצד פיה אז מודה הרשב"א שאינה

13 וכ"כ לבאר בהערות וביאורים בשו"ע אדה"ז הל' הטמנה, עמוד מ"ה, ושם בהערה 49 אופן א'. אך עיין שם בהערה שכתב עוד ג' אופנים לבאר דברי ההגהה.

14 ומסתבר שאפילו אם מכסה "רוב" פי הקדירה, ג"כ לא נחשב הטמנה כיון שעדיין החום יוצא ממיעוט המגולה, וצ"ע.

הטמנה, אבל אם מכוסה עכ"פ מקצת פיה, אע"פ שעדיין החום יכול לצאת מאותו צד המגולה, מ"מ בצד המכוסה הוא מעוכב מלצאת, ואמרינן בזה הטמנה במקצת שמה הטמנה. וכדרך זה השני מבאר בשו"ע"ר עם ביאור נימוקי שבת (עמוד תסו הערה לב) את דברי הגהת הרב עצמו בקונט"א. וכ"כ בהערות וביאורים בשו"ע אדה"ז (עמוד קכה הערה 58, ד"ה עוי"ל) בביאור המהדו"ב ד"ה וכן משמע.

וצ"ע למעשה בכל זה, שיש נפקא מינה לאחב"י הספרדים שפוסקים כמרן הב"י שהטמנה במקצת שמה הטמנה, האם להם מותר לכסות מקצת פי הקדרה.

אלא שבשו"ת אור לציון (ח"ב פי"ז אות יב) כתב בא"ד: הטמנה במקצת בדבר שאינו מוסיף הבל גם מרן [הב"י] מתיר. והחילוק בין הטמנה בע"ש במוסיף הבל ליום שבת שאסור אף באינו מוסיף הבל, הוא, דבע"ש טעם הגזירה משום שמא יטמין ברמץ, ולכן יש לאסור אף בהטמנה במקצת, דהא איכא חשש חיתוי, משא"כ בהטמנה ביום שבת, טעם האיסור הוא דחיישינן שמא ימצא קדירתו צוננת ויבוא להרתיחה, ולכן דוקא במקום שהטמין כולה יש לחוש לכך, משא"כ בהטמנה במקצת, לא גזרינן שמא ימצא קדירתו צוננת ויבוא להרתיחה, עכ"ל.

והנה סברא זו שכתב לחלק מדעת עצמו, ודאי שרבינו לא סבירא ליה הכי. שרבינו הוכיח שגם להרשב"א אמרינן הטמנה במקצת שמה הטמנה גם באינו מוסיף הבל ומטעם "שלא נתנו דבריהם לשיעורים". אלא שיש לקיים סברתו באופן שאינו מכסה מלמעלה מצד פיה, כמו שבאמת מיירי שם האור לציון, (אלא שלא התנה שמיירי "רק" באופן זה), ונאמר שכל שמגולה מלמעלה לא גזרינן שמא ימצא קדירתו צוננת, כיון שההבל יוצא ולא נחשב הטמנה. אמנם באור לציון לא משמע כן. וגם בילקוט יוסף (סי' רנד-רנז ס"ג) פסק: מותר לתת שמייכה או בגדים בשבת על גבי הקדירה, אם אין השמייכה יורדת לדפנות הקדירה, אלא מונחת על גבי הקדירה מלמעלה. שאין דין הטמנה אלא כשהשמייכה נוגעת בדפנות הקדרה. ושם במ"מ צוה לעיין לעיל בספרו סימן רנג הערה ו', ששם מובא דברי מרן בשו"ע סי' רנ"ז ס"ח שאם נתן על הקדרה כלי רחב, שלא נוגע "בצידי הקדרה", ונתן בגדים על אותו כלי רחב מותר. ולא העיר שמדברי רבינו במהדו"ב מוכח שבינו מוסיף הבל אם מכסה בשבת רק פיה מלמעלה אסור אפילו לדעת הרמ"א, וכ"ש לדעת המחבר. וביאור דברי המחבר בס"ח יתבאר לקמן שזה לא סותר ליסוד רבינו¹⁵.

דעת התה"ל"ד בהטמנה במקצת באינו מוסיף

התהלה לדוד (סי' רנז ס"ק ט) העתיק דברי רבינו בקונט"א הנזכר לעיל שבאינו מוסיף הבל כו"ע מודי שאינה הטמנה. וצ"ע בדבריו שלא הזכיר שהרב חזר בו מזה במהדו"ב. ויותר מזה קשה שגם לא הזכיר כלום מהגהת הרב עצמו הנדפס שם בקונט"א על הגליון, שכתב "עיין רשב"א דזה אינו". ובפשטות קאי ההגהה על זה, כמו שנתבאר לעיל. וכ"כ בהערות וביאורים משו"ע אדה"ז (הל' הטמנה, עמוד מה, ושם בהערה 49 אופן א).

אך עיין בהערות וביאורים שם (הערה הנ"ל) שמביא עוד ג' אופנים לבאר דברי ההגהה.

ולפי זה אין הוכחה מדברי ההגהה שחזר בו, ואפשר לומר שהתהל"ד מפרש כאחד מפירושים אלו. אלא שעדיין קשה עליו שבמהדו"ב מוכרח שחזר בו כנ"ל.

וצ"ל שעיקר כוונת התהל"ד לומר, שבאינו מוסיף הבל אם אינו מכסה מלמעלה בבגדים אינה הטמנה, שמזה איירי שם, וזה נכון גם לפי המהדו"ב. ומה שצ"ל לקונט"א לא דק בזה. ואם נאמר כמו שהבאנו לעיל (הערה יב) משבת כהלכה (פי"א ביאורים אות יט) שגם בדברי רבינו עצמו בקונט"א אפשר לדחוק שמה שכתב "לכו"ע לא מיתסר אלא כשמטמין כולו" - לאו דוקא "כולו" הוא, שגם בקונט"א היה סובר רבינו שלכו"ע די בפיה לחוד ליאסר, אלא שבא לאפוקי אם מוטמן רק מתחתיה וצדדיה בלי פיה, שבזה "לכו"ע לא מיתסר", וכמו שסובר במהדו"ב. ולפי זה, אם נאמר שגם התהל"ד למד כן בקונט"א, לא קשה כלום עליו, שהוא העתיק דברי הקונט"א רק לענין אופן שפיה מגולה, שבזה מיירי שם, ובזה מביא שלכו"ע לא מיתסר. אלא שלא נראה פירוש זה בדברי הקונט"א, וכמו שכתבנו כבר לעיל (בהערה הנ"ל).

האם ככלי כפוי מותר אע"פ שנוגע בפי הקדירה

בשו"ע רבינו ס"י: ואם הוא בענין שאין הבגדים נוגעים בקדירה, כגון שנתן על הקדירה כלי רחב שאינו נוגע בצדי הקדירה, ונתן הבגדים על הכלי, שנמצא שאין כאן הטמנה כלל אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל, הרי זה מותר שאף שהגחלים מעלין הבל למעלה אין בכך כלום, כיון שאין הקדירה טמונה בשום דבר, ע"כ. והוא עפ"י שו"ע הב"י סי' רנ"ז ס"ח.

ובב"י כתוב, שה"ה כשנותן דף רחב על פי הקדירה בענין שהבגדים שמכסה מלמעלה לא יגעו בצדי הקדירה. והמ"ב (ס"ק מב) מביאו. ומשמע שאפילו נוגע הדף בפי הקדירה למעלה ג"כ מותר. א"כ הוא הדין אם נותן כלי כפוי ג"כ אין צריך לדקדק שלא יגע בפי הקדירה.

והיה נראה לומר שההיתר בדף רחב הוא רק בער"ש במוסיף הבל (מחמת דבר אחר), אבל להטמין כך בשבת אסור, כיון שבאין מוסיף הבל עיקר ההטמנה היא מלמעלה, כמ"ש רבינו במהדו"ב, וכאן נוגע הדף עם הבגדים שעליו על פי הקדירה. וכ"כ בקצוה"ש (סי' עא בדה"ש סקל"ח), שלפי המהדו"ב אם כופה כלי צריך ג"כ שהכלי לא תהיה מונחת למעלה דבוקה על פי הקדירה, ולפי דבריו גם דף לא מהני.

אבל בשבת כהלכה (פי"א ביאורים אות ו, ובתוספת ביאור אות ד) האריך להוכיח מדברי הפוסקים שגם בשבת מותר. והטעם כיון שהדף לא הונח שם לשם הטמנה, והדף מפסיק בין הקדירה לבגדים.

ולמעשה צ"ע אם יש להקל, כיון שהקצוה"ש מחמיר להדיא ע"פ המהדו"ב, ודברי השבת כהלכה אע"פ שהוכיח כן משאר פוסקים מ"מ אינו מוכרח שכן דעת רבינו, והגם שכתב סברא הגונה, מ"מ לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה, וצ"ע.

האם פוסק כהמחבר שהטמנה במקצת שמה הטמנה

בשו"ע הרב עם ביאור נימוקי שבת, (במבוא למהדו"ב, עמ' תקד, אות א), כתב בזה הלשון: במהדו"ק נקט רבינו דהטמנה במקצת לאו שמה הטמנה, ולכן הצריך הטמנה גמורה מכל צד ממש. וכאן במהדו"ב נראה שנקט כמ"ד דהטמנה במקצת שמה הטמנה. ועוד פסק דכשרוב

הדפנות טמונים ה"ז אסור לכו"ע¹⁶.

אולם להמעיין בדברי רבינו במהדו"ב יראה שאין זה מוכרח כלל, ואף שהאריך לפלפל בדברי הרשב"א הסובר הטמנה במקצת שמה הטמנה, מ"מ להלכה לא הכריע כדבריו. ונשאר הכלל אצלנו ובני ישראל יוצאים ביד רמ"א. ועוד יש להוכיח שלהלכה לא זו מדברי הרמ"א, כיון שטרם לפרש שגם הרמ"א מודה שבכיסוי פיה מיקרי עיקר הטמנה באינו מוסיף הבל, ובמוסיף הבל כתב שאפשר שהרמ"א מצריך גם כיסוי פיה ואפשר שלא, א"כ מוכח מזה שגם במהדו"ב לא נטש דעת הרמ"א.

וכן מוכרח שסובר הקצוה"ש (סי' עא בדה"ש סי"ג), כמו שנתבאר לעיל. וכן כתוב בס' קיצור הלכות משו"ע אדה"ז (סי' רנז הערה 10) לענין מוסיף הבל, שנקטינן כרמ"א. וכן דעת שבת כהלכה שכתב להחמיר במוסיף הבל עפ"י המהדו"ב רק בהטמנת דופניה ורובן ככולן, ואילו להאומרים הטמנה במקצת שמה הטמנה גם במקצת אסור.

האם מותר להניח כיסוי הרגיל על הקדירה אף שמכווין להחם

במהדו"ב ד"ה ולא דמי, כתב רבינו שהטמנה אי אפשר אם התבשיל מגולה ונראה. ואפילו להאומרים הטמנה במקצת שמה הטמנה, מ"מ צריך התבשיל להיות מכוסה מן העין. ואפילו אם מכוסה בדבר שנעשה רק לשמירה, כגון קדירה או כסוי קדירה, די בזה שיהא אפשר להיות שייך בו דין הטמנה. ובין הדברים כתב רבינו על כיסוי קדירה: והא דלא שרי ליתן כר על הכיסוי¹⁷, היינו משום דאינו עשוי "אלא לשמור", כמשמעות לשון הרשב"א כשומר ונותן כיסוי כו', וכצ"ל בר"ן. "וגם אם מתכוין להחם י"ל דליכא הכירא במילתא", מאחר דאורחיה ג"כ לשמור, עכ"ל.

בקיצור הלכות משו"ע אדה"ז (סי' רנז הערה 9), ובשו"ע הרב הנדפס מחדש (במהדו"ב שם הערה ריב) ביארו שכוונת רבינו במש"כ "יש לומר דליכא הכירא במילתא", דהיינו שמטעם זה "מותר" להניח בשבת כיסוי הרגיל, "גם אם מכווין להחם". וכ"כ בס' שו"ע"ר עם ביאור נימוקי שבת (עמוד תרכט, ד"ה וכיון, ובהערה קפא). והיינו שרבינו חזר בו ממה שכתב שם קודם שגם בכיסוי מותר רק אם מכווין לשמור.

אולם בהערות וביאורים בשו"ע אדה"ז (עמוד רמח הערה 287) חולק על פירוש זה וכתב, שכוונת רבינו שהניחו להחם "בער"ש", דאילו בשבת "אסור", כמ"ש רבינו לעיל, ואינו חוזר מזה כלל, עיי"ש.

ולענ"ד נראה שדבר זה שכיסוי הרגיל יהא מותר להניחו אף שמכווין להחם, ומטעם "אורחיה", סברא המתקבלת על הלב היא, וגם בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' צה) כתב כן מדעת עצמו, א"כ מסתבר שרבינו כיון לכך, ובפרט שפשטות הלשון משמע כן.

16 ראה בס' שביתת השבת (שהיה והטמנה ס"ק כה) העתיק דברי רבינו במהדו"ב שמביא דברי הרשב"א בשם הגאונים דס"ל דהטמנה במקצת הטמנה היא, והם רבינו האי ור"ח שהביא רפ"ג, ודברי ר"ח הובאו ג"כ ברא"ש, "מכלל דסבירא ליה נמי הכי", ע"כ. אל תטעה שכוונתו להוכיח שרבינו סבירא ליה כן כיון ששקל וטרי אליבא דעה זו, אלא זה המשך לשון רבינו עצמו שכ"כ על הרא"ש. ולא היה צורך לכתוב זה, אלא מפני שהיה מי שטעה בזה.
17 כלומר, למה אסור להניח בשבת כר על גבי כיסוי קדירה, הלא הקדירה כבר מכוסה בכיסויה, ונפסק להלכה שמותר להוסיף בשבת בהטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל.

ומה שבהעו"ב רצה להרוויח שלא יהיה בדברי רבינו חזרה, אין צריך לזה, שעדיין לא נגמר דיבורו של רבינו, ואין כאן אלא שקליא וטריא, והו"א ומסקנא. כנלע"ד.

האם אסור לשים כר וכסת על קדירה לשמירה מטינוף

בשו"ע רבינו (סי' רנז ס"ד) כתוב: אבל מותר לכפות כלי על התבשיל כדי לשמרו מן העכברים או כדי שלא יתטנף בעפרורית, לפי שאין זה כמטמין להחם, אלא כשומר ונותן כיסוי על הקדירה.

בקיצור הלכות משו"ע אדה"ז (סי' רנז הערה 28), כתב בשם המהדו"ב, שדוקא בכלי כפוי התירו באופן זה, כיון שאין ניכר כ"כ מעשה ההטמנה. אבל בכרים וכסתות וכדומה שהנחתם על הקדירה היא בעיקר להטמנה ולהעמדת החום אסור להטמין בהם, אף כשמתכוין לשמור הקדירה מפני הלכלוך וכדומה, עכ"ל. ולפי זה נמצא לכאורה, שהמשנ"ב (ס"ק יד) שמתיר לכסות בגדים אם מתכוין לשמירה, חולק על זה.

אבל כפי הנראה דבר זה לא נמצא כלל במהדו"ב¹⁸. ומה שרבינו מוכיח שם בד"ה ולא דמי, שהרשב"א מיירי "בדבר קשה (דהיינו כלי), ולא בכר וכסת וכהאי גוונא", הכוונה שמדברי הרשב"א מוכח שמיירי בכלי, א"כ מוכרח מזה שגם בכלי שבעצם אינו עשוי אלא לשמור שייך הטמנה, אם מכוין להטמנה. אבל ודאי אין כוונת רבינו לומר שבכר וכסת אין היתר אם נותנו באמת לשמירה ולא לשם הטמנה כלל.

ולפי זה אין מחלוקת כלל בין המשנ"ב ורבינו, ושלוש על ישראל. וכ"כ בהערות וביאורים בשו"ע אדה"ז (הל' הטמנה, עמוד רמו, הערה 284) כדברינו.

טעם שכשאינן לקדירה כיסוי כלל אין הטמנה אפי' במוסיף הבל

בקיצור הלכות (סי' רנז הערה 10) פירט השינויים שנשתנו במהדו"ב, ובשינוי מספר 2 כתב: גם מלמעלה א"צ שתהיה טמונה בדבר המוסיף הבל. אלא שעכ"פ צריך כיסוי כלשהו. אבל פיה אינו מכוסה כלל – לא גזרו בזה, שאין זו דרך הטמנה – שהרי טבעו של ההבל לצאת מלמעלה, והעושה כן בטלה דעתו, עכ"ל.

ובמחכ"ת יש כאן בלבול הדברים. שאף שכן הוא האמת שאם אין כיסוי לקדירה כלל אין כאן הטמנה, אבל הטעם שכתב הוא אין לו שייכות לכאן. שאף שרבינו אכן כתב סברא זו (בד"ה והנכון ובד"ה וגם), אבל כתב כן רק לענין דבר שאינו מוסיף הבל.

והנה זה לשון רבינו בד"ה וגם: שכיון שכל צדדיה או רובן ככולן טמונים בדבר המוסיף מיקרי עיקר ההטמנה בדבר המוסיף, גם אם פיה מכוסה "בדבר שאינו אפילו מעמיד אלא ככל כיסוי קדירה", ע"כ. מדברים אלו משמע שצריך עכ"פ כיסוי קדירה, אע"פ שכיסוי הקדירה נעשה לשמירה. ואף שעיקר כוונתו שם להדגיש "שאינו אפילו מעמיד", כלומר שמלמעלה אינו בגדר "מוטמן", מ"מ גם זה משמע שצריך עכ"פ כיסוי קדירה.

ולענ"ד ברור שהטעם הוא שאם אין אף כיסוי כזה עכ"פ, אין לזה דין הטמנה כלל, כיון

שתבשיל העומד מגולה אינה בכלל איסור הטמנה, כמו שהאריך רבינו לקמן בד"ה והשתא אתי שפיר.

האם בצונן מותר להוליד בו חום שאין היד סולדת¹⁹

בשבת כהלכה (פי"א הערה עו) דייק מדברי המהדו"ב (ד"ה והנכון, במוסגר ד"ה וגבי כוזא) שכתב שלא התירו להטמין צונן בשבת באינו מוסיף הבל, אלא במשמר החום או להפיג צינה בצונן "שאינו מוליד חום כלל". דייק מזה שאפילו חום שאין היס"ב אסור להוליד בצונן. ובפנים (סל"א) פסק עפ"י המהדו"ב הנ"ל שאם אינו מוסיף בחום הקדירה מותר אפילו להפיג את צינתו.

וצ"ע, שבמהדו"ב לקמן (בד"ה והנה ברמב"ן) מבואר בשם הרשב"א שאין חילוק בין להפג צינתם ובין פושרין בכל הסוגיא (דלא כסה"ת), וכתב שם שאפילו מי הנהר בקיץ מיקרי פושרין, או בחורף שעמדו מעט בבית. א"כ יש להעיר, שהיה לו לשבת כהלכה להביא מסוף דברי רבינו (בד"ה הלכך מחוורתא) שלדעת הרשב"א ורא"ש גם להפשיר אסור, וחזר בו ממה שכתב שלהפג צינה, דהיינו להפשיר, מותר. א"כ כל שכן שאסור במוליד איזה חום אפילו לא יגיע לחום שהיד סולדת בו.

ולכאור' זוהי גם כוונת רבינו כאן (בד"ה והנכון) שכתב בהמשך הדברים שלא התירו במוליד חום אף דלא מקרי מוסיף הבל ממש מאחר שאינו רק להפשיר כדלעיל, וכמו שיתבאר לקמן". ולכאורה כוונתו לציין שלקמן מבואר שאף להפשיר אסור. וכ"כ לפרש בהערות וביאורים בשו"ע אדה"ז (עמוד קפב הערה 153) ובשו"ע"ר עם ביאור נמוקי שבת (עמוד קח).

אכן לפי מה שציין בשו"ע הרב הנדפס מחדש (הערה קיד) שכוונת רבינו לד"ה אבל, ששם מדובר רק אם יש הטמנה בלי כלי או לא, ואינו ענין לכאן²⁰, א"כ אין ראיה לנידון דידן. אבל נראה מדברי השבת כהלכה בביאורים (אות יח), שסובר שלהלכה קיי"ל כרבינו יונה, ואף שרבינו דוחקו מהלכה בסי' רנ"ח בקונט"א, מ"מ במהדו"ב מיישבו עיי"ש. א"כ מה שהאריך וטרח רבינו בביאור שאר הראשונים אינם להלכה, וצ"ע.

ועי' בשו"ת ויען יוסף (או"ח סי' ק אות יב), אחר ששקיל וטרי בדברי המהדו"ב, מסכם דברי המהדו"ב: אולם במהדו"ב ס"ל להרב דלדעת הרשב"א שרי רק להפשיר ולא לחמם עד שיהא היד סולדת בו, ובאופן זה למאן דלא פסק כרבינו יונה מותר אף במכסהו כולו, דהרי להרשב"א אף הטמנה במקצת הטמנה הוא, וא"כ התירא דרבי אינו משום שאינו מכסהו כולו אלא משום שאינו כולו אלא משום דלהפשיר שרי, אבל לשיטת רבינו יונה לא שרי אלא במגולה למעלה.

וצ"ע שלא הזכיר סוף המהדו"ב שכתב שגם להרשב"א אסור להפשיר בכלי ראשון. ואפשר שמאחר שהוא מייירי רק מקלי שני, ובזה מותר להפשיר גם לפי המסקנה בסוף, לכן סתם בזה שמותר להפשיר, ועדיין צ"ע.

19 מכאן ואילך כתבתי הנראה לענ"ד לפום ריהטא, ואין לסמוך עלי, ואם טעיתי אחזיק טובה למי שיעמידני על האמת. ויהי רצון שלא נכשל בדבר הלכה.

20 אך צ"ע מה רוצה בזה.

האם בכלי שני מותר להפשיר, ואת"ל שמותר, האם מותר להחם

בשבת כהלכה (סל"ט) פסק שאסור להטמין כלי עם משקה צונן בתוך כלי של מים חמים, אם מטמין כולו, והטמנה זו עשויה לגרום תוספת בחומו של הדבר שטומן, ואפילו בכלי שני אסור. ושם בהערה (אות פח) כתב שע"פ המהדו"ב פשוט שאין מקום לחלק בזה בין ההטמנה בכלי ראשון לבין כ"ש דזיל בתר טעמא. וכן מפורש במהדו"ב שם (סוד"ה וכן משמע) בביאור דעת רבינו יונה וכו' דבדבר שאינו מוסיף לא התירו להטמין את הצונן בכהאי גוונא שחום ההפשיר נולד בו וכו', ואם כן הוא הדין לכלי שני, עכ"ל. והביא שכ"כ גם רבו בשו"ת שבת הלוי (ח"ה סי' לא) שגם בכלי שני אסור.

אמנם במהדו"ב ד"ה הלכך מחוורתא מבואר שלהרמב"ן והרשב"א והרא"ש אין לכ"ש דין מוסיף הבל, ולכן מותר להפשיר בו בשבת. ומשמע שם שמטעם זה מותר אפילו להוליד בו חום. וכ"כ בהערות וביאורים בשו"ע אדה"ז (עמוד רפ הערה 339) שכלי שני אפילו מוסיף חום שהיס"ב מ"מ אינו בכלל דבר המוסיף.

אך כאמור, השבת כהלכה אזיל לשיטתו להלכה כשיטת הרבינו יונה.

האם בכ"ר שדינו כמוסיף הבל מותר להטמין בו מער"ש

במהדו"ב בד"ה הלכך מחוורתא כתב רבינו שלהרמב"ן והרשב"א והרא"ש דין כלי ראשון כמוסיף הבל ממש כיון שבכוחו לבשל, משא"כ כלי שני. ולכאורה לפי זה היה צריך להיות אסור להטמין בכלי ראשון גם בער"ש.

ובשבת כהלכה (שם סכ"ו) פסק מותר להטמין ער"ש בקדירה שהוסרה מן האש, שדינה כאינה מוסיף הבל. ודבריו ע"פ הקונט"א (סי' רנז ס"ק ג) שחולק על הט"ז (סי' רנח ס"ק א) שאסור לטמון אפי' בכלי שני לזמן מועט. ולכאור' קשה על השבת כהלכה שלא הביא שרבינו מסיק במהדו"ב שלהרמב"ן והרשב"א והרא"ש כלי ראשון דינו כמוסיף הבל, ואיך התיר בער"ש²¹.

אכן עי' בשו"ע ר"ע עם ביאור נמוקי שבת (עמוד תרנח הערה ריח) שמוכיח שרבינו סובר במהדו"ב שרק בשבת דינו כמוסיף הבל שאסור בו הטמנה במקצת (או ברובו לפי הסה"ת וסיעתו) מלמטה, אבל בער"ש מותר להטמין בו לדברי הכל, עיי"ש.

21 ולפי מה שכבר כתבנו שכנראה סובר שלהלכה קי"ל כרבינו יונה, גם בזה לא קשה, שהולך לשיטתו.

כ"ק אחי שליט"א (הגה"ק מהר"א מבעלזא זצ"ל) אמר לי ששמע מכ"ק א"א ז"ל (הגה"ק מהרי"ד מבעלזא) שהחשיב את בעל ה"חכמת אדם" וה"חיי אדם" לאדם גדול, אלא שהקפידו עליו כיון שלא עשה את ספריו לפי סדר הסימנים שבשולחן ערוך, בעוד שבסדר סימנים אלה יש סודות התורה והגר"ז תיקן את זה בספרו "שו"ע הרב". (כתבי הגה"ק מביילגורייא, אור הצפון (ט"ו) עמוד ע')

החסידים לא הלכו לאורו של המשנה ברורה, אנחנו פוסקים הכל לפי השולחן ערוך הרב (הגאון הגדול רבי פישל הערשקאוויטש שליט"א, המודיע אנגלית פרשת מקץ תש"ע גליון 885)